

**Пашенко, Анастасія.** Над ким кряче чорний ворон? [Текст] : [про вихід у прокат історичного фільму «Чорний ворон» за романом українського письменника, мешканця Деснянського району Василя Шкляра] / Пашенко, Анастасія

// Кіно-театр. - 2020. - № 2. - С. 6.

[https://ktm.ukma.edu.ua/show\\_content.php?id=2426](https://ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=2426)

## **Над ким кряче чорний ворон?**

**«Чорний ворон». Сценарист**

**Тарас Антипович. Режисер Тарас**

**Ткаченко. Оператор Олександр**

**Кришталович**

**У ролях: Тарас Цимбалюк, Павло**

**Москаль, Андрій Мостренко,.**

**Олексій Тритенко, Азізбек**

**Абдурашидов, Аліна Коваленко,**

**Наталя Сумська, Ксенія Данилова,**

**Віктор Жданов. Виробництво: 1+1**

**production, 2019**

**«Чорний ворон» за романом Василя Шкляра став однією з**

**найочікуваніших прем'єр**

**«патріотичного кіно» цього року.**

Холодний Яр, повстанці, боротьба проти окупантів з Росії, погані чекісти, хороші селяни й черниці (Мотронинський монастир – одна з повстанських «баз»), ну, і мудрий чорний ворон, якому 270 літ, і який, отже, бачив і Хмельниччину, і Коліївщину – чи не возрадується тут серце щирого українця, сповненого праведного гніву на «клятих московських окупантів» (що одержать свою долю інвектив і в заекранному тексті голосом Василя Шкляра)? Та й «пересічному» лояльному українському громадянину приємно буде не/зайвий раз почути, що українське селянство в 20-ті не лише страждало, покійрно віддаючи

продзагонам останнє зерно, а й намагалося постояти за себе. Словом, яскравий костюмований героїчний фільм, про добре відому фахівцям та ентузіастам і маловідому широкому загалу сторінку історії, безперечно, на часі. Добре зрозумілий і всіляких похвал вартий і політичний підтекст фільму: не дуже численні горді українці протистоять навалі зі Сходу. Хоч результат і добре відомий, до історії все одно раз за разом повертаєшся з вічним: «А якби?..»

Словом, «ідейне», «правильне» кіно. В цілому. Але диявол любить ховатися в деталях! «Якби...» «Якби всі були такі, як Чорний Ворон, як Вовкулака, як їхні побратими...» І

тут відчуваєш, що насправді цього не хотілось би. Бо Чорний Ворон тут – по суті, випадковий герой (майже в дусі вестернів), якого в табір повстанців приводять безвихідь і жага помсти. Який не має якоїсь конкретної мети, більш-меншої чіткої «програми» і стає «залишенцем»[1] радше через недовіру до обіцяної амністії більшовиків, та ще, здається, з якихось малозрозумілих міркувань. Чи не єдиний у фільмі «лицар», маловиразний і вповні не зрозумілий ні товаришами, ні, можна припустити, широким глядачем, він дещо неприкаяно проходить фільмовими просторами, то здобуваючи, то втрачаючи отаманство. Щоби після

вирішального бою, у фінальному кадрі – мабуть, найкращому у всій стрічці, – на чолі вервечки вершників у сніговій пустелі, під «Веселі, брате, часи настали» «Океану Ельзи», вирушити кудись у невідомість (знову ж таки, у традиціях вестерну).

Хто ще? Повстанець Вовкулака? Втілення стихійної люті, непримиренності і фанатизму повстанства, «патріотичний» аналог чекіста Птіцина, з його схильністю до більш чи менш умотивованого садизму. В той же час – свого роду «реінкарнація» духу Тараса Бульби, що не зупиняється перед убивством сина (знову ж таки, ідейно вмотивованим). Симптоматично, що

саме Вовкулака, з його специфічною «повстанською» харизмою, став найбільш яскравим персонажем, по суті, втіленням духу Холодного Яру. І саме з ним асоціюються малопривабливі військові дії, на кшталт страти полонених чи відстрілювання беззбройних, напівроздягнутих бійців, «викурених» вночі з казарм. Подібні речі, треба гадати, мали місце і в реальності. Проте тут їх подано у фільмі, покликаному стверджувати героїку повстанського руху, і подано докладно й мало не зі смакуванням. Жорстокості ж чекістів (котрі, до речі, виглядають фактично як відповідь на дії повстанців) показані побіжно й нерідко за кадром. От і

виникає питання, які почуття постановник хотів викликати до холодноярців? Симпатію і співчуття – чи відразу?

Кіно в Україні – річ політична, і це не секрет. Досі великий його сегмент сприймається або як «фестивальне» (себто культурне представництво у світі), або як відверто «виховне». І до такого кіно увага особливо велика – тим більше, що воно, на жаль, частіше шкодить ідеї, аніж її популяризує...

Сталося так, що «Чорний ворон» потрапив у прокат у зовсім іншому політичному контексті, ніж знімався. У світлі новин про волонтерів та учасників АТО, що виявляються замішаними у скандалах, а то й

звинуваченими в злочинах, у світлі заяв про потребу «домовленостей» з ворогом, а то й «реінтеграції» з ворожими угрупованнями – в особливому ключі сприймається й запропонована у фільмі малогероїчна картина антибільшовицького руху. Коли на повну йде кампанія з дискредитації патріотів, «Чорний ворон» несподівано стає прекрасною історичною ілюстрацією до деяких нинішніх уявлень про те, що активні бійці за українську свободу є «праворадикалами», від яких варто триматися подалі. Тим більше, що певний «праворадикалізм» є і в фільмі. Звісно, «успадкований» від першоджерела[2], хоча в останньому

він виправданий «атмосферно» (як передача «духу часу») і стилістично[3]. Наскільки це «виправдання» вдалося при переведенні літературного твору в екранний? Здається, фільмові, рясно оздобленому «повстанським лубком», дещо бракує іронії. Тож галерея персонажів, передусім негативних, виглядає водночас надто карикатурно, щоб вважатися психологічно достовірними, і надто серйозно, щоб бути пародійними: «уповноважений» (до болю нагадує білогвардійських офіцерів у радянських фільмах), місцева *femme fatale* – агентеса ЧК, зрадлива красуня-єврейка (звинувачення в антисемітизмі – те, чого досі

бракувало українському патріотичному кіно!), чекіст Птіцин – «просто» пародія на чекіста (хоча згадка про його українське коріння, слід гадати, має наштовхнути глядача на роздуми про роль зрадництва у вітчизняній історії)...

Словом, попри героїчну тематику, фільмовий підтекст радше цю героїку розвінчує (як, зрештою, те годиться для проекту, спонсорованого «1+1»). Утім, сподіваймося, це впадає в око лише невротичним гуманітаріям, схильним до гуманізму, лібералізму та інших «ізмів». Глядачі ж, сповнені здорового патріотичного духу, побачать і «прочитають» те, що повинні – заклик до опору, до

боротьби, до знищення ворога, – те, для чого ця історія створювалася, і що, на жаль, актуальності не втрачає.

1. Одним з останніх повстанців, що, попри очевидну поразку, не стали повертатися додому й далі вели боротьбу.

2. Зог Орест, Лакінський Євген. Критика «Чорного Ворона» Шкляра. Роман шкодить українській справі

3. Коцарев Олег. Про що говорить «мова ненависті» у «Чорному вороні» Шкляра?